

Kršćanska ženidba u mišljenju i naučavanju svetog Jeronima

Stanislav KOS*

Sažetak

Sveti Jeronim podrijetlom je iz naših krajeva, plodan je crkveni pisac i od starine priznati crkveni naučitelj velikoga ugleda. U svojim spisima govori prigodno i o mjestu i značenju ženidbe u kršćanskom životu, osobito onda kada neposrednije ističe vrijednost i prednost djevičanskog života pred ženidbenim životom. No ipak ne zanemaruje istaknuti dostojanstvo kršćanske ženidbe, njezinu pravnu oznaku. Ženidba ima i svoje dostojne svrhe, slaže se s vječnim nadnaravnim vrednotama, ali je prate i sjene. Iako priznaje čudorednu dobrotu zakonitom ponavljanju ženidbe, ipak radije odvraća od sklapanja druge ženidbe. U ženidbi vidi, poput pravovjernih učitelja koji su pisali prije njega, znamen viših, neprolaznih stvarnosti.

Sveti Jeronim

»Među latinskim crkvenim Ocima sveti Jeronim je iza svetoga Augustina najveći i najznačajniji. Stoga je veoma razumljivo da pisci crkvenoga srednjeg vijeka izobilno iskorišćuju njegova djela kao rudnik; da uživa velik ugled kod humanista; da se napokon još i danas znanost rado bavi problemima koji se tiču života i djela ovog jedinstvenog i osebnog muža.«

Sofronije Eusebije Jeronim (Sophronius Eusebius Hieronymus) rođen je u Stridonu u Dalmaciji oko 347. god. U Rimu ga je kao mladića oko 365. krstio papa Liberije. Obrazovao se je u slobodnim znanostima (liberalibus disciplinis). Zbog religije prošao je cijelom Palestinom. Zatim se je povukao u široku sirijsku osamu, gdje je proveo četiri godine u čitanju Svetoga pisma i u pokori. Paulin, antiohijski biskup zaredio ga je za prezbitera i vrativši se u Palestinu, izabrao je Betlehem za mjesto boravka i rada. Rimski prvosvećenik sveti Damaz i sveti biskup i crkveni naučitelj Augustin često su ga pitali za savjet s obzirom na najteža mjesta Svetoga pisma. O ženidbi kao o glavnom predmetu nije pisao ni u jednom svojem spisu, nego o njoj govori prigodno u svojim poslanicama (pismima), u tumačenjima knjiga Svetoga pisma, u nekim raspravama (prepirkama) i osobito u dvjema knjigama, napisanima 'Protiv Jovinijana' (Adversus Iovinianum), 'Protiv Vigilancija' (Con-

* Dr. sc. Stanislav Kos, Teološki studij Družbe Isusove afiliran PUG u Rimu, Zagreb.

tra *Vigilantium*) i 'O vječnom djevičanstvu blažene Marije protiv Helvidija' (*De perpetua virginitate beatae Mariae liber adversus Helvidium*). Umro je 30. rujna 419.¹

1. Dostojanstvo kršćanske ženidbe

1.1. Ženidbu je blagoslovio Gospodin²: Bog čovjeku daje dobru ženu koja se s njim povezuje Gospodinovim zakonom i s njim tvori jedno tijelo.³ Bog je dopustio ženidbu, dopustio je digamiju.⁴

1.2. Ženidba nije grijeh, ne zaslužuje osudu. Krivovjerci osuđuju ženidbu i preziru Božji stalež.⁵ Ni Crkva ne osuđuje ženidbu niti je odbacuje, nego je podlaže i brižljivo uređuje.⁶ Ne griješi onaj koji se ženi⁷, »no ipak ne čini dobro ako se ženi... Drugo je nešto ne griješiti, a drugo je dobro raditi... A da ne bi zbog toga, što je rekao (Apostol), 'tko se oženi svojom djevicom, dobro čini' (1 Kor 7, 37–38), netko mislio da naša opaska ne stoji, (Apostol) odmah zatim to dobro umanjuje i zasjenjuje usporedbom s većim dobrom i kaže: 'A tko se ne oženi, bolje čini'. Da nije kanio zaključiti 'bolje čini', nikada ne bi prije toga rekao 'dobro čini'.«⁸

Ženidba je dopušteno spajanje muža i žene⁹: Apostol je oženjenima i udatima dopustio uporabu ženidbe.¹⁰ Sam Gospodin po proroku Jeremiji upozorava Židove, koje je Gospodin naumio preseliti u Babilon, da grade kuće i da stanuju u njima, da se žene i da rađaju sinove i kćeri, da se množe u zemlji preseljenja i da ne budu malobrojni.¹¹

1.3. Ženidba je dobra. »Između ženidbe i djevičanstva toliki je razmak, koliki je između ne griješiti i dobro činiti: dapače, da blaže rekнем, koliki je između dobra i boljega.«¹²

Ženidba nije dobra naprosto (*bonum simpliciter*) jer »ono je po prirodi dobro što nema usporedbe sa zlom, dobro koje se ne zasjenjuje isticanjem većega do-

1 Usp. F. A. A. CAYRÉ, *Patrologie et histoire de la théologie*, tome premier, livres I et II, Paris, 1953, str. 649–673; — Dr. Ludwig SCHADE, *Des heiligen Kirchenvaters Eusebius Hieronymus ausgewählte historische, homiletische u dogmatische Schriften*, Kempten & München, 1914, IX, XLV.

2 Usp. S(anctus) HIERONYMUS, *Epistola 22 ad Eustochium, de virginitate servanda*, br(oj) 19, izd(ao) Isidorus HILBERG, CSEL 54, str. 168.

3 Usp. Isti, In Hiezechielem, knj(iga) 7, br. 24, r(etc)i 15–27, izd. Franciscus GLORIE, CCL 75, 330–331; *Epist. 49/48 Apologeticum ad Pammachium* br. 4, CSEL 54, 355.

4 Usp. Isti, *Adversus Iovinianum*, knj. 1, br. 37, ML 23, 274.

5 Usp. Isti, tamo, br. 40, st(upac) 282; *Epist. 49/48*, br. 11, CSEL 54, 366–367.

6 Usp. Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 40, ML 23, 282; *Epist. 49/48*, br. 11, CSEL 54, 366–367.

7 Usp. Isti, *Epist. 69 Ad Oceanum de unius uxoris viro*, br. 2, str. 680–681.

8 Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 13, ML 23, 242–243.

9 Usp. Isti, In *Epist. ad Ephesios.*, knj. 2, gl. 4, rr. 17–19, ML 26, 536; *Epist. 69*, br. 10, CSEL 54, 700.

10 Usp. Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 9, ML 23, 232.

11 Usp. Isti, In *Hieremiam*, knj. 5, br. 63, izd. Sigofredus REITER, CCL 74 I/3, 276.

12 Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 13, ML 23, 243; *Epist. 49/48*, br. 7, CSEL 54, 361.

bra.«¹³ Ženidba je dobro koje se dopušta da se izbjegne zlo (condicione deterioris).¹⁴ Sv. Jeronim u daljnjem izlaganju smisla dobrote koja pripada ženidbi slijedi Tertulijanovo dokazivanje: »'Bolje je ženiti se, nego izgarati' (1 Kor 7, 9). Zato je bolje ženiti se jer je gore izgarati. Ukloni žar pohote i neće reći: bolje je ženiti se. Bolje uvijek gleda na usporedbu s gorim, a ne na jednostavnost po sebi neusporedivoga dobra. Kao da bi rekao: bolje je imati jedno oko, nego nijedno; bolje je hodati šepajući, nego slomljene noge puzati. Što kažeš, Apostole?... Kad dolaziš do ženidbe, ne kažeš dobro je ženiti se, jer ne možeš pripojiti, nego izgarati, već kažeš: bolje je ženiti se, nego izgarati. Ako je ženidba po sebi dobra, nemoj je uspoređivati s požarom, nego reci jednostavno: dobro je ženiti se. Sumnjam u dobrotu one stvari koju veličina drugoga zla tjera da bude manje zlo. Ja pak želim ne 'manje zlo', nego po sebi jednostavno dobro.«¹⁵

Prema načelu koje sv. Učitelj slijedi u dokazivanju, ženidba je pravo dobro jer se s njom djevičanstvo, koje je sigurno dobro, uspoređuje i pretpostavlja joj se, a to sigurno ne bi bila ako bi se djevičanstvo pretpostavljalo zlu. To tvrdi sv. Jeronim kada kaže: »Nije ogovaranje ženidbe kada se djevičanstvu daje prednost pred njom. Nitko ne uspoređuje zlo s dobrim.«¹⁶ Ženidba proroka Ozeja s bludnicom bila je dobra jer se je tako bludnica obratila k čistoći i iz zločeste je postala dobra.¹⁷

Ženidba je tridesetostruki plod dobre zemlje¹⁸ i nalazi se na trećem stupnju.¹⁹

Ženidba je korijen i temelj djevičanstva²⁰, naziva se srebrom²¹ i darom Božjim²², veliko je otajstvo²³ i po njoj se služi prirodi, a i Gospodnjem blagoslovu²⁴. Ženidba ima svoje radosti²⁵ i donosi užitak²⁶.

1.4. Ženidba je vrijedna časti, čista je i sveta. Djevičanstvo je najdragocjeniji cvijet časnih ženidaba i neokaljane ložnice.²⁷ Sveti Naučitelj često se služi riječima poslanice o časnoj ženidbi (Usp. Heb 13, 4). Ženidba je čistoća (mundities)²⁸: uda-

13 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 7, ML 23, 229.

14 Usp. Isti, tamo.

15 Isti, tamo, br. 9, st. 233. — Usp. TERTULLIANUS, Ad uxorem, knj. 1, br. 3, rr. 2–5, izd. A. KROYMANN, CCL1 (1954), 375–376; De exhortatione castitatis, br. 3, rr. 6–10, izd. A. KROYMANN, CCL 2 (1954), 1019–1020.

16 S. HIERON., Epist. 22 Ad Eustoch. de virg. servanda, br. 19, CSEL 54, 168.

17 Usp. Isti, In Osee, knj. 1, gl. 1, br. 2, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76, 8.

18 Usp. Isti, Epist. 66, br. 2, CSEL 54, 648; Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 82; In Matthaem, knj. 2, gl. 13, r. 23, izd. D. HURST et Marcus ADRIAEN, CCL 77, 106.

19 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 40, ML 23, 282; Epist. 49/48, br. 11, CSEL 54, 366–367.

20 Usp. Isti, tamo, br. 7, str. 359; Epist. 22, br. 19, str. 169; Adv. Iov., knj. 1, br. 27, ML 23, 260.

21 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 3, CSEL 54, 354.

22 Usp. Isti, tamo, br. 4, str. 356.

23 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 32, ML 26, 569.

24 Usp. Isti, Epist. 69, br. 4, CSEL 54, 685.

25 Usp. Isti, Epist. 22, br. 21, str. 172.

26 Usp. Isti, tamo, br. 15, str. 163.

27 Usp. Isti, Epist. 130, br. 12, CSEL 56, 192.

28 Usp. Isti, Epist. 22, br. 2, CSEL 54, 146; Epist. 69, br. 4, str. 686; Epist. 79, br. 10, CSEL 55, 99; Epist. 148, br. 25, CSEL 56, 350.

te žene tvore zbor čistoće (*castitatis chorum*)²⁹. Između muža i žene sveta je povezanost (*copula*)³⁰ i tim svetija je što više muževi imaju svoje žene kao da ih nemaju³¹.

1.5. Ženidba je sjedinjenje (*unio*) koje odgovara naravi (*conveniens*) i zbog toga se djevičanstvo ne zapovijeda, »jer kad bi djevičanstvo bilo zapovjeđeno, činilo bi se da je ženidba dokinuta (*nuptiae ablatae*) i bilo bi veoma okrutno (*durissimum*) prisiljavati protiv prirode i od ljudi iznuditi andeoski život i na neki način osuditi ono što je ustanovljeno«³². Sv. Jeronim, koji je mnogo toga poduzeo da preporuči dobrobit djevičanstva veli: »Dopuštam i ženidbu, da ne bi izgledalo kao da osuđujem prirodu (narav)«³³ i ženidbu uspoređuje s izvorom koji sadrži najbistriju vodu stidljivosti i suprotstavlja je razbijenim (*dissipatis*) čatrnjama bludilišta³⁴.

1.6. Sv. Naučitelj hvali ženidbu i rado sluša kako hvale ženidbu³⁵ jer iz ženidbe se rađaju djevice³⁶; hvali Paulinu koja je željela imati djece, da Kristu rodi djevice³⁷.

Sv. Jeronim sokoli na obdržavanje jednoženstva (*monogamije*). U tu svrhu napisao je poslanicu Furiiji³⁸, Salvini³⁹ i Geruhiji⁴⁰. Jednoženstvo je naučavao sam Gospodin, »koji je naime jedanput išao na svadbu i naučavao je da se jedanput treba ženiti«⁴¹. A poslije, kad je odgovarao farizejima i pismoznancima, reče: »Niste li čitali da koji ih je na početku stvorio, stvorio ih je kao muškarca i ženu?... Govoreći pak 'muškarca i ženu' pokazuje da treba izbjegavati druge ženidbe. Nije naime rekao: 'muškarca i ženu', što se je tražilo po otpuštanju žene kod Izraelaca, nego 'muško i žensko', da se vezuje zajedništvo s jednom suprugom.«⁴² Pohvala koju ženidbi izriče odnosi se na prvu i jedincatu ženidbu⁴³; digamija se već nalazi izvan broja plodova dobre zemlje⁴⁴.

Poslije, kada su ga optužili zbog pretjerane strogosti u prosuđivanju ženidaba, svoju je obranu sastavio iz usporedbe s drugim piscima, govoreći za sebe da je

29 Usp. Isti, Epist. 22, br. 41, CSEL 54, 210; Epist. 66, br. 2, str. 648; In Hiezechielem, knj. 6, br. 20, rr. 23–26, CCL 75, 265.

30 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 22–26, ML 26, 564–566.

31 Usp. Isti, In Esaiam, knj. 17, br. 62, r. 5, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 73 I/2A, 715–716.

32 Isti, Epist. 22, br. 20, CSEL 54, 171.

33 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 8, ML 23, 232; Epist. 49/48, br. 4, CSEL 54, 356.

34 Usp. Isti, Epist. 128, br. 3, CSEL 56, 158.

35 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 40, ML 23, 282; Epist. 49/48, br. 11, CSEL 54, 366–367.

36 Usp. Isti, Epist. 22, brr. 19–20, str. 168–170.

37 Usp. Isti, Epist. 66, br. 3, str. 650.

38 Usp. Epist. 54 Ad Furiam de viduitate servanda, str. 466–485.

39 Usp. Epist. 79 Ad Salvinam de viduitate servanda, CSEL 55, 87–101.

40 Usp. Isti, Epist. 123 Ad Geruchiam de monogamia, CSEL 56, 72–95.

41 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 40, ML 23, 282; Epist. 49/48, br. 11, CSEL 54, 366.

42 Isti, In Matth., knj. 3, gl. 19, r. 4, CCL 77, 165–166.

43 Usp. Isti, Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 81.

44 Usp. Isti, tamo, str. 82.

mnogo blaži prema ženidbama nego gotovo svi latinski i grčki pisci, koji su stotruki plod pripisivali mučenicima, šezdesetostruki djevicama, tridesetostruki udovicama, a ženidbu ostavljaju izvan broja.⁴⁵

2. Ženidba u pravnom djelokrugu

2.1. Što se traži da bi se ženidba sklopila valjano? Da se ženidba sklopi valjano, mora se svezati (coniungi) prema Kristovim zapovijedima, a ako se te zapovijedi ne održavaju, izvršava se preljub.⁴⁶ Bog mužu daje dobru ženu koja se s njim povezuje Gospodnjim zakonom.⁴⁷

2.2. Narav ženidbe. Ženidba se doduše započinje privolom, ali se za savršenu ženidbu u njezinoj specifičnoj crti nužno traži tjelesno združenje (copula).

Da ženidba započinje privolom, sv. Jeronim ne tvrdi izričito tim riječima, ali naznačuje to govoreći o djevičanskoj ženidbi blažene Djevice Marije sa sv. Josipom: »Dakle, kad Evangelist kaže: 'Prije nego što se sastadoše?' (Mt 1, 18), pokazuje skorašnje vrijeme ženidbe i u njem se je već dogodilo da ona, koja je prije bila zaručnica, počinje biti supruga. Kao da kaže: prije nego što su se miješali poljupci i zagrljali prije nego što bi radili ženidbenu stvar, pronađena je da je trudna. A pronađena je ni od koga drugoga, nego od Josipa, koji je pozornim očima utvrdio da je trudna. No ipak, ne slijedi... da se je s Marijom nakon Isusova rođenja 'sastao' onaj, čija je želja za 'sastajanjem' začecem maternice bila uklonjena.«⁴⁸ Ovu ženidbu sv. Jeronim naziva djevičanskom ženidbom ukoliko su oba supružnika ostali djevice.⁴⁹

Uobičajena ženidba nužno uključuje tjelesno združenje. Sveti Naučitelj to tvrdi na razne načine: »Ako oskrvrnjenje (corruptio) pripada svakom tjelesnom združenju, a neporočnost (incorruptio) osobito pripada čistoći, nagrade stidljivosti ženidba ne može posjedovati.«⁵⁰ No samo tjelesno združenje nije dovoljno da bi se imala ženidba. Sama djevica je u suprotnosti s neudatom: »'Neudata žena i djevica misli o onome što pripada Gospodinu, da bude sveta tijelom i duhom' (1 Kor 7, 34). Nije svaka ona koja je neudata ujedno i djevica. A koja je djevica, dakako da je i neudata... da ne bismo mislili na neudate bludnice, koje nisu spojene nijednom određenom ženidbom.«⁵¹

Krist Gospodin »sigurno nije rođen od žene, to jest od udate, nego od djevice. Ali protupravno (neprecizno, abuzivno) djevica je nazvana ženom (od Apostola u Gal, 4, 5), poradi onih koji nisu znali da je ona djevica. Poradi onih koji su smatrali

45 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 3, CSEL 54, 354–355.

46 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 2–3, ML 26, 564.

47 Usp. Isti, In Hiezechielem, knj. 7, br. 24, rr. 15–27, CCL 75, 330–331.

48 Isti, De perpetua virginitate B. Mariae adv. Helvidium, br. 4, ML 23, 196.

49 Usp. Isti, tamo, br. 19, st. 213; In Matth., knj. 1, gl. 2, r. 22, CCL 77, 15.

50 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 37, ML 23, 275; Usp. In Osee, knj. 1, gl. 2, r. 19, CCL 76, 30

51 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 13, ML 23, 241; Contra Vigilantium, br. 15, st. 366.

da je sveta Marija imala supruga, stavljena je riječ žena namjesto djevice.«⁵² U istom smislu sv. Jeronim opominje: kada u Svetom pismu čitaš 'muža Marije' (Mt 1, 16), »neka u tebe ne uđe slutnja ženidbe, nego se sjeti običaja Svetog pisma po kojem se već zaručnice nazivaju ženama«⁵³.

Ženiti se poslije poroda želi reći: izvršiti bračno združenje, a budući da takvom činu nije bilo mjesta u ženidbi blažene Marije, sv. Josip »bio je Marijin, za koju se je držalo da ju je imao za ženu, radije čuvar nego suprug«⁵⁴.

2.3. Ženidba je stvarnost naravnog i pozitivnoga zakona

- a) Ženidba i naravni zakon. Krist Gospodin, ukidajući dopuštenost otpuštanja žene, navodi Sveto pismo za svjedoka, »i naravni zakon, i prvi Božji pravorijek suprotstavlja drugom, koji nije dopušten voljom Božjom, nego potrebom onih koji su griješili. (Usp. Mt 19, 3–8)«⁵⁵
- b) Svaki narod u sklapanju ženidaba živi svojim obredom⁵⁶, a nekima se nameće zakon jednoženstva⁵⁷.
- c) Različnost i opreka između Božjih zakona i građanskih zakona koji se tiču ženidaba, osobito s obzirom na jednakost između muža i žene u ženidbenim pravima i dužnostima: »Gospodin je naredio da se žena ne smije otpustiti osim u slučaju bludništva, a bude li otpuštena, da ostane neudata. Što god se nalaže muževima, to se dosljedno prelijeva i na žene. Ne smije biti da bi muž ženu preljubnicu morao otpustiti, a da bi žena muža preljubnika morala zadržati. Ako se 'tko tjelesno sjedinjuje s bludnicom, postaje s njom jedno tijelo' (1 Kor 6, 16), dakle, i ona koja se združuje s nečistim kurvišem (scortator), s njime postaje jedno tijelo. Drugi su zakoni Cezara, a drugi Kristovi; drugo naređuje Papijan, a drugo naš Pavao. Kod onih su muževima kočnice stidljivosti olabavljene i osuđujući samo silovanje i preljub, tu i tamo dopušta se pohota u bludilištima i sa sluškinjicama, robinjama — kao da krivnju proizvodi dostojanstvo, a ne požuda. Kod nas, što god nije dopušteno ženama, jednako nije dopušteno ni muževima i istom robovanju (servitus) jednako su podložni.«⁵⁸
- d) Ženidba je zakonito sjedinjenje (unio) koje se suprotstavlja svim drugim spolnim, ne samo protunaravnim sjedinjenjima⁵⁹ nego i onim prirodnima,

52 Isti, In Epist. ad Gal., knj. 3, gl. 5, r. 18, ML 26, 442.

53 Isti, In Matth., knj. 1, gl. 1, r. 18, CCL 77, 9.

54 Isti, De perpetua virginitate B. Mariae adv. Helvid., br. 19, ML 23, 213.

55 Isti, In Matth., knj. 3, gl. 19, rr. 1–3, CCL 77, 165.

56 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 2, br. 7, ML 23, 309–310.

57 Usp. Isti, tamo, knj. 1, br. 49, st. 294–295.

58 Epist. 77, br. 3, CSEL 55, 39. — Usp. Gracijanov Dekret, c. (apita — glave) 19, 20, C. (ausa — Slučaj) 32, q. (uaestio — pitanje) 5. — Ivo (Carnutensis) Decr. (etum) 8, 240; Ivo (Carnutensis) Pan. (ormia) 7, 3. — Coll. (ectio) tr. (ipartita) P. (ars — dio) 3. 15/16/37.

59 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 2, gl. 4, rr. 17–19, ML 26, 536.

kao što je blud⁶⁰, preljub i silovanje⁶¹, rodoskrvnuće⁶² i bilo koja nedopuštena ženidba⁶³. Ženidba se naziva savez (foedus).⁶⁴

2.4. Prava i dužnosti koje izviru iz ženidbe. U ženidbi se obdržava poredak apostolskoga pravila. Neka ponajprije žena poštuje muževljev ugled (vlast) i ona sama bit će toliko vrjednija časti koliko bude više poštovala muža. Muževima, pa i nekrštenima, duguje se čast (honor) po pravu ženidbe.⁶⁵

Iz ženidbe proizlazi obveza ispunjenja ženidbenog duga: i tko se je jednom oženio, ne može se, osim po dogovoru, suzdržati od ispunjenja duga i ne može dati otpusnicu onoj koja nije zgriješila.⁶⁶ Sv. Jeronim često taj ženidbeni dug naziva ženidbenom službom ili ženidbenim poslom.⁶⁷

Mjerilo uredne uporabe ženidbe jest stvaranje i radanje djece i čednost u vršenju ženidbenog djela.⁶⁸ I »neka svaki muž i svaka žena shvate da nakon začeca trebaju više služiti molitvi nego ženidbi. I što životinjama i živini propisuje samo naravno pravo, da trudnice više ne vrše tjelesna združenja sve do poroda, to treba da ljudi znaju, da je ostavljeno njihovu sudu, da imadnu zaslugu zbog suzdržanosti požuda.«⁶⁹ Ovome pridolazi vrijeme molitve jer »laicima je zapovjedbom da se radi molitve suzdrže od tjelesnoga spajanja sa ženama (Usp. 1 Kor 7, 5)«⁷⁰, a i u vrijeme nevolje i žalovanja u kojem ne smijemo služiti ženidbama i ženidbenom djelu⁷¹.

Ženidba je sveza ili okov (vinculum)⁷² robovanja (servitus) koje sami supruzi mogu po pravoj ljubavi uzdignuti u viši i ugodniji red. Budu li supruzi brižno nastojali da svoje sjedinjenje suobličje sjedinjenju Krista s Crkvom, njihovo će sjedinjenje postati svetije.⁷³

2.5. Ženidba s nevjernikom. Sv. Pavao, koji dopušta i drugu i treću ženidbu u Gospodinu, zabranjuje i prvu ženidbu s nevjernikom.⁷⁴ Apostol ima razumijevanja za spajanje s nevjernicima onih koje imajući zakonite muževe poslije povjere-

60 Usp. Isti, Epist. 69, br. 4, CSEL 54, 685–686; Comment. In Osee, knj. 1, gl. 1, r. 2, CCL 76, 8–9.

61 Usp. Isti, In Esaiam, knj. 13, br. 47, r. 3, CCL 73 I/2A, 522.

62 Usp. Isti, In Sophoniam, gl. 2, rr. 8–11, CCL 76 A, 686.

63 Usp. Isti, In Zachariam, knj. 1, gl. 3, rr. 1–5, str. 771; In Matth., knj. 2, gl. 14, rr. 3–4. 8. 11, CCL 77, 117–119; Epist. 77, br. 3, CSEL 55, 39.

64 Usp. Isti, Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 82; In Hierem., knj. 1, br. 28, CCL 74 I/3, 21.

65 Usp. Isti, Epist. 148, br. 25–26, CSEL 56, 350.

66 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 4, CSEL 54, 355; Epist. 123, br. 5, CSEL 56, 76; Epist. 148, br. 28, 352.

67 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 26, ML 23, 256; br. 34, st. 269; br. 37, st. 274.

68 Usp. Isti, In Epist. ad Gal., knj. 3, gl. 5, rr. 19–21, ML 26, 443.

69 Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 25–27, st. 566.

70 Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, rr. 8–9, st. 603.

71 Usp. Isti, In Zachariam, knj. 3, gl. 12, r. 11, CCL 76 A, 869.

72 Usp. Isti, Epist. 69, br. 10, CSEL 54, 699; Epist. 145, br. 1, CSEL 56, 306; Adv. Iov., knj. 1, br. 7, ML 23, 230; br. 33, st. 267.

73 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 24, ML 26, 565; Adv. Iov., knj. 1, br. 7, ML 23, 230–231.

74 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 10, st. 234.

vaše u Krista, da se ne bi one koje su kršćanke udavale za nevjernike. Ova ženidba nije stvar nepravde, nego zloće (bezakonja).⁷⁵

2.6. Ženidba i crkvene službe.

- a) Neki su apostoli imali žene, koje su uzeli u vrijeme dok još nisu znali za Evanđelje, a kada su kasnije uzeti u apostolstvo, napustili su ženidbenu službu.⁷⁶
- b) Posvećeni službenici u vrijeme svetoga Jeronima. Veoma veliki broj svećenika bio je oženjen. Sv. Naučitelj govori o velikom broju svećenika i biskupa dvoženja (bigami).⁷⁷
- c) Zakon jednoženstva (monogamije) za crkvene službenike. Prema apostolskom pravilu za crkvenog se službenika izabire čovjek koji nije prešao granice jednoženstva.⁷⁸ Za muškarce je jednoženstvo u nekom smislu obvezatno ukoliko oni treba da budu takvi da mogu biti izabrani u svećeništvo.⁷⁹ Osim toga se traži, ako onaj koji želi postići crkvenu službu ima djecu, da ova budu vjerna, a ne da budu raskalašena bludništvom i neposlušnošću (Usp. Tit 1, 6). Imati takvu djecu izvan je čovjekove volje. »Dakako da se pravednik ne kalja opakostima svoje djece, ali Apostol pridržava crkvenom predstojniku slobodu: da bude takav da se, zbog opačina djece, ne boji koriti one kojima predstoji.«⁸⁰
- d) U kojem smislu sv. Naučitelj razumijeva zakon jednoženstva? Sv. Jeronim zastupa mišljenje prema kojemu se broje samo one ženidbe koje je netko sklopio poslije krštenja, jer krštenje čovjeka potpuno obnavlja i čini potpuno novim čovjekom i u njem nema više ničega od staroga čovjeka. Osim toga, Apostol u kler uzima krštene, ne katekumene, i zato se opakosti katekumena ne pribrajaju vjerniku. I kao što sva bludništva, preljubi i bilo koje vrste bludne raskalašenosti, pošto su očišćene Kristovim vrelom, ne sprječavaju primanje u crkvenu službu, mnogo manje ono što bijaše dobro, to jest ženidba, treba da bude smetnja za crkvenu službu. Ne smiju biti u boljem položaju kurviši (scortatores), nego ljudi koji su vezani čestitim ženidbama. Sv. Naučitelj drži da, ako se 'muž jedne žene' traži također prije krštenja, onda i ono ostalo, što je zapovjedbano, treba tražiti prije krštenja. Nije valjda tako da sve treba razumijevati poslije krštenja, a samo ovaj na-log razumijevati prije krštenja.⁸¹

75 Usp. Isti, tamo.

76 Usp. Isti, tamo, br. 26, str. 256.

77 Usp. Isti, tamo, br. 23, st. 253; Epist. 69, br. 2, CSEL 54, 680.

78 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 14, ML 23, 244.

79 Usp. Isti, Epist. 123, br. 5, CSEL 56, 79.

80 Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, r. 6, ML 26, 599–600.

81 Isti, Epist. 69, brr. 2–4. 8, CSEL 54, 680–686. 695.

Sv. Naučitelj iznosi i mišljenje protivnika koji kažu: sklapanje ženidbe nije grijeh, dakle, ne uništava se krštenjem nego ostaje i broji se.⁸² Ovo tumačenje, skoro u isto vrijeme, zastupa sv. Ambrozije⁸³ i nešto kasnije sv. Inocent I.⁸⁴

Razlozi sv. Jeronima sadrže veliku uvjerljivu snagu, ali, promatra li se cjelokupnost misli o ženidbi i suzdržljivosti u pameti sv. Naučitelja i njegov način tumačenja riječi sv. Pavla koje govore o ženidbi, Jeronimovo mišljenje ispada nekako čudno i potpuno se protivi njegovu načinu mišljenja (mentalitetu). Dovoljno se je sjetiti optužbi koje su podignute protiv njegovih spisa o ženidbi. U ovoj stvari (u ovom pitanju) sveti Ambrozije dosljednije provodi svoj opći smjer pogodovanja suzdržljivosti.

Sv. Jeronim navodi i neka druga mišljenja. Neki Apostolovu izreku tumače tako da istodobno dvoženstvo treba da bude isključeno kod kandidata za crkvenu službu.⁸⁵

Neki opet usiljeno tumače da žene treba uzeti za Crkvu, a muževe za biskupe, dok su na Nicejskoj sinodi oci odlučili da se biskup ne premješta iz jedne Crkve u drugu.⁸⁶

Iz toga što se dvobračnik (digamus) ne izabire u crkvenu službu nije pravo zaključiti da je svaki jednobračnik bolji od dvobračnika, nego da će na jednobračnost moći bolje poticati onaj koji u poučavanju pruža i samoga sebe za primjer.⁸⁷

- e) Zloporabe prigodom izbora crkvenih službenika. Narod se često u izabiranju službenika ne vodi zdravom i prosvjetljenom prosudbom po Bogu, nego traži onoga koji je sličniji njegovim slabostima i koji zato neće imati toliki ugled i moć da kori i suzbija poroke. Zato se ne izabiru djevci — jer su supruzi veći dio naroda koji je skloniji oženjenima. Katkada se to događa i krivnjom biskupa koji uvode u kler ne one bolje, nego okretnije, domišljatije, a one koji su jednostavniji i nevini, drže nesposobnima.⁸⁸

Takvu praksu sv. Jeronim žigoše i primjerima pobija, jer ako samo oženjene ljude treba birati u crkvenu službu, onda sam sv. Pavao nije smio biti biskup, a i Ivan će se morati smatrati nedostojnim za taj stupanj, kao i sve djevice i oni koji žive suzdržljivo, kojima je kao najljepšim biserima ukrašena ogrlica Crkve.⁸⁹ Sv. Naučitelj ne štedi ni biskupe, za koje Vigilancije

82 Usp. Isti, tamo, br. 2, str. 680–681.

83 Usp. S. AMBROSIUS, Epist. 63, br. 63, ML 16, 1257.

84 Usp. S. INNOCENTIUS, Epist. 2, gl. 6, br. 8, ML 20, 474; br. 9, st. 474–475; Epist. 17, gl. 2, br. 6, st. 530.

85 Usp. S. HIERONYMUS, Epist. 69, br. 5, CSEL 54, 688–689; In Epist. ad Tit., gl. 1, r. 6, ML 26, 598–599.

86 Usp. Isti, Epist. 69, br. 5, CSEL 54, 687–688.

87 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, r. 6, ML 26, 598.

88 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 34, ML 23, 269.

89 Usp. Isti, tamo, st. 270.

kaže da su dionici njegova zlodjela⁹⁰, »ako uopće treba nazivati biskupima takve, koji zareduju za đakone samo one koji su se prije oženili; ne vjerujući nijednom neoženjenom da obdržava stidljivost, dapače na taj način pokazuju kako oni (biskupi) sami sveto žive, koji sve sumnjiče kao zle; i ako ne vide trudne žene klerika i djecu koja plaču u majčinu naručju, ne daju im Kristove sakramente. Što će činiti Crkve Istoka? Što Egipta i Apostolske Stolice, koje za klerike primaju ili djevice ili suzdržljive ili ako izabranici imaju žene, prestaju biti supruzi?«⁹¹

- f) Sveto služenje i uporaba ženidbe. Apostoli bijahu djevci ili nakon sklopljene ženidbe suzdržljivi. Za biskupe, prezbitere, đakone izabiru se bilo djevci, bilo udovci ili nakon svećeništva zauvijek čisti (pudici).⁹² Biskupu je zabranjeno u biskupstvu stvarati djecu, inače, bude li se ogriješio, neće mu se to ubrajati kao zakonitom mužu, nego će biti osuđen kao preljubnik.⁹³ Već je u Starom zakonu svetim služiteljima bilo zapovjeđeno da se, dok obavljaju službu, suzdrže od uporabe ženidbe, a služitelj Novoga zakona, koji mora uvijek prinostiti žrtve za narod, uvijek mora moliti. Ako mora uvijek moliti, mora zauvijek ostati bez ženidbe.⁹⁴

3. Svrhe ženidbe

3.1. Ženidba u odnosu na stvaranje i rađanje djece. Da je stvaranje i rađanje djece svrha ženidbe, sv. Jeronim izriče na razne načine:

- a) Već sama svrhovitost razlike spolova jest da po ženidbi služi stvaranju i rađanju djece.⁹⁵
- b) Svrha požude koju je Bog usadio u nas jest stvaranje i rađanje djece⁹⁶: zato mi ne odobravamo »bilo kakvo izlivanje sjemena bez djela rađanja djece«⁹⁷. Čini koji su potrebni za nastanak djece dopušteni su u ženidbi: užitci koji se pribavljaju iz zagrljaja s bludnicama, u ženi se osuđuju.⁹⁸ Zbog toga je Apostol »i djela same ženidbe — ako se ne vrše stidljivo, dolično, kao pred Božjim očima, tako da služe samo djeci — nazvao nečistoćom i raskalašenošću« (Usp. Gal 5, 19–21).⁹⁹

90 Usp. Isti, *Contra Vigilantium*, br. 2, st. 355.

91 Usp. Isti, tamo, st. 355–356.

92 Usp. Isti, *Epist.* 49/48, br. 21, CSEL 54, 386–387.

93 Usp. Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 34, ML 23, 268.

94 Usp. Isti, tamo, st. 268–269; *Epist.* 49/48, br. 10, CSEL 54, 364–365; In *Epist. ad Tit.*, gl. 1, rr. 8–9, ML 26, 603–604.

95 Usp. Isti, In *Epist. ad Ephes.*, knj. 3, gl. 5, r. 28, st. 567.

96 Usp. Isti, *Epist.* 54, br. 9, CSEL 54, 475.

97 Isti, *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 20, ML 23, 249.

98 Usp. Isti, In *Epist. ad Ephes.*, knj. 3, gl. 5, rr. 25–27, ML 26, 566. — Usp. Gracijanov Dekret, c. 14, C. 32, q. 4. — Usp. *Adv. Iov.*, knj. 1, br. 49, ML 23, 294. — Usp. Grac. Dekr., c. 5, C. 32, q. 4.

99 Isti, In *Epist. ad Gal.*, knj. 3, gl. 5, rr. 19–21, ML 26, 443. — Usp. Grac. Dekr., c. 12, C. 32, q. 4.

- c) Stvaranje i rađanje djece je svrha koju je postavio Bog ustanovljujući ženidbu. Bog je stvorio ženu iz muževa rebra. »Kad je, dakle, jedan oboje stvorio, i muža i ženu: zato je Bog oboje i spojio (Usp. Post 2, 24) da se rađaju djeca.«¹⁰⁰ Stvaranje i rađanje djece u ženidbi prvi je Božji pravorijek: 'Plodite se i množite i napunite zemlju' (Post 1, 28).¹⁰¹ Oni koji slijede taj pravorijek, služe prirodi i Božjem blagoslovu.¹⁰²
- d) Ženidba, u odnosu na stvaranje i rađanje djece, u govoru sv. Jeronima razumijeva se kao nešto što je prirodnom svezom spojeno.¹⁰³
- e) Nazivi za ženidbu i za potomstvo očituju međusobni odnos svrhovitosti. Ženidba je »rasadnik ljudi« (hominum seminarium)¹⁰⁴, sadenje šume (plantatio silvae)¹⁰⁵. Ženidba napunja zemlju¹⁰⁶: djeca su plod ženidbe¹⁰⁷. Ovom svrhovitošću ženidba se razlikuje od nezakonitih spolnih spajanja jer čovjek koji je vezan ženidbom u ženi želi djecu, a kurviš u bludnici pogubljuje potomke¹⁰⁸.
- f) Potomstvo je blagodat ženidbe osobito zato što se rađaju djevice i tako se u plodu vraća ono što je u korijenu propalo.¹⁰⁹ U stvaranju i rađanju uključuje se također odgoj djece. Žena staru zabludu briše stvaranjem i rađanjem djece, »no ipak samo ako djecu odgoji u vjeri i u Kristovoj ljubavi te u svetosti i stidljivosti (Usp. 1 Tm 2, 15)... Tada će se, dakle, spasiti žena, bude li rodila djecu koja će ostati djevice; ako ono što je sama izgubila stekne u djeci i tako štetu i trulost korijena nadoknadi cvijetom i voćem.«¹¹⁰ Djecu treba obrazovati u Božjoj stezi.¹¹¹ Od dobra odgoja djece ovisi sposobnost muža za crkvene službe.¹¹²
- Stvaranje i rađanje djece bilo je na velikoj cijeni u židovskome narodu. Pracima je bilo uobičajeno (famiolare) da s mnogo žena rađaju djecu. Kod

100 Isti, In Malachiam, gl. 2, rr. 13–16, CCL 76 A, 924.

101 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 3, ML 23, 224; Epist 49/48, br. 2, CSEL 54, 353; Epist. 66, br. 3, str. 650.

102 Usp. Isti, Epist. 69, br. 4, str. 685.

103 Usp. Isti, Contra Vigilantium, br. 15, ML 23, 366; In Aggaeum commentarius, gl. 1, r. 14, CCL 76 A, 728; In Zachariam, knj. 3, gl. 12, rr. 11–14, str. 869; In Esaiaem, knj. 18 Prologus, CCL 73 I/2A, 740–741; br. 66, rr. 7–9, str. 776; In Ecclesiasten commentarius, gl. 2, r. 8, CCL 72 I/1, 266; In Hieremiam, knj. 3, br. 60, CCL 74 I/3, 153–155.

104 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 237; Epist. 49/48, br. 7, CSEL 54, 359.

105 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 16, ML 23, 246; br. 29, st. 262.

106 Usp. Isti, tamo, br. 16, st. 246. — Usp. Gracijanov Dekret, c. 12, C. 32, q. 1 (pripisuje se sv. Ambroziju!).

107 Usp. Isti, Epist. 66, br. 3, CSEL 54, 650; Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 239.

108 Usp. Isti, Epist. 69, br. 4, CSEL 54, 685.

109 Usp. Isti, Epist. 22, br. 19, str. 169; br. 20, str. 170; Epist. 49/48, br. 7, str. 359; Epist. 66, br. 3, str. 650; Epist. 130, br. 12, CSEL 56, 192.

110 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 27, ML 23, 260. — Usp. Gracijanov Dekret, c. 7, C. 33, q. 4.

111 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 2, rr. 3–5, ML 26, 616–617.

112 Usp. Isti, tamo, gl. 1, r. 6, st. 599–600.

Židova je slava bila u porodima i rađanjima, a prokleta bijaše neplodna, koja nije imala sjemena u Izraelu.¹¹³

3. 2. Ženidba i požuda.

- a) Ženidba se dopušta kao ustuk požudi. Ženidba se u Evandelju dopušta kao popustljivost slaboći¹¹⁴, dopušta se kao ustuk nesuzdržljivosti¹¹⁵. Sv. Pavao to jasno uči u svojim poslanicama: »No da ne bi tko mislio iz toga što slijedi: 'da se posvetite molitvi, pa se opet združite' (1 Kor 7, 5), kao da Apostol to hoće, a ne da samo dopušta zbog veće štete, odmah kaže. 'da vas Sotona ne bi napastovao zbog vaše nesuzdržljivosti'. Lijepa li je ta dozvola 'pa se opet združite'. Ono što se (Apostol) stidi nazvati pravim nazivom, ono što pretpostavlja napastovanju Sotone, ono što ima uzrok u nesuzdržljivosti, trudimo se kao da o mračnoj stvari raspravljamo, kada je sam (Apostol) izložio što je napisao: 'Ali to velim kao dopuštenje, ne kao zapovijed' (1 Kor 7, 6). I još šapućemo da ženidbu ne nazovemo dopuštenjem, nego da je ženidba zapovijed... Drugo je ono što Apostol želi, a drugo što dopušta. Po volji zaslužujemo, po korištenju dopuštenja samo se služimo bez zasluge.«¹¹⁶

Bludnost je zlo koje se svakako mora izbjegavati. S druge strane, pogibelji za bludnost su upravo bezbrojne i poradi toga »djevicama pogibelj bludnosti dopušta ženidbu i čini da se ispričava ono (excusabile facit) što se po sebi ne želi«¹¹⁷, što samo po sebi nije doduše zlo, ali ni dobro¹¹⁸, a što se u usporedbi s onim što je gore, dopušta¹¹⁹. »Nikada naime ne bi najprije rekao 'neka svaki ima svoju ženu', da prije toga nije rekao: 'ipak, zbog bludnosti' (1 Kor 7, 2). Ukloni bludnost, pa neće reći: 'neka svaki ima svoju ženu'«¹²⁰.

- b) Sređena uporaba požude u ženidbi. Supruzi se nazivaju robovi tijela (servi carnis).¹²¹ Ljubiti ženu radi spolnog združenja gadno je (sramotno, nepristojno) ljubiti (turpiter eam diligere)¹²². Ustuk nesuzdržljivosti treba tražiti u granicama stvaranja i rađanja djece jer »sama pohota, koju je usadio Bog radi stvaranja i rađanja djece, ako prekorači svoje granice, prelijeva se

113 Usp. Isti, Epist. 69, br. 5, CSEL 54, 686–687; Epist. 22, br. 8, str. 155–156; Epist. 77, br. 3, CSEL 55, 40; In Esaiam, knj. 18, br. 65, rr. 1–2, CCL 73 I/2A, 755; Adv. Iov., knj. 1, br. 22, ML 23, 252.

114 Adv. Iov., knj. 1, br. 37, st. 276; Epist. 49/48, br. 10, CSEL 54, 364–365; In Esaiam, knj. 18, br. 65, rr. 1–2, CCL 73 I/2A, 755.

115 Usp. Isti, Epist. 148, br. 28, CSEL 56, 352.

116 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 8, ML 23, 231; Epist. 49/48, br. 16, CSEL 54, 378–379; In Esaiam, knj. 15, br. 56, rr. 4–5, CCL 73 I/2A, 633–634.

117 Adv. Iov., knj. 1, br. 14, ML 23, 244; Epist. 49/48, br. 8, CSEL 54, 362.

118 Usp. Isti, In Hiezechielem, knj. 6, br. 20, rr. 23–26, CCL 75, 265.

119 Usp. Adv. Iov., knj. 1, br. 7, ML 23, 229; Epist. 49/48, br. 14, CSEL 54, 371.

120 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 7, ML 23, 229–230; br. 13, st. 242; Epist. 22, br. 29, CSEL 54, 187; Epist. 148, br. 29, CSEL 56, 353; In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 24, ML 26, 565.

121 Usp. Isti, Epist. 128, br. 3, CSEL 56, 158–159.

122 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 28, ML 26, 567; In Hiezechielem, knj. 6, gl. 18, rr. 5–9, CCL 75, 235.

u porok i nekim naravnim zakonom nastoji provaliti u spolno združenje. Velika je, dakle, krepost i čin brižljivoga mara nadvladati, da ono, što si rođen u tijelu, ne živiš na tjelesni način.«¹²³

Sv. Jeronim razlikuje dva lika tjelesnoga združenja u ženidbi: združivati se sa ženom radi stvaranja i rađanja djece i združivati se s njom zbog neumjerenosti (nesuzdržljivosti). U prvom slučaju riječ je o sijanju (seminatio), ali ne u tijelu, nego u duhu — što Apostol ne odbacuje i ne osuđuje (Usp. Gal 6, 8).¹²⁴ U drugom slučaju supruzi se povode za tjelesnom mudrošću (prudentia carnis) i siju na propast (in corruptionem): »Držim da onaj tko ima ženu, dokle god se združuje, da ga Sotona ne bi napastovao, sije u tijelu, a ne u duhu. A tko u tijelu sije (ne govorim ja, nego Apostol govori), žet će propast.«¹²⁵ »Ako je tjelesna razboritost neprijateljica Bogu, i oni koji su u tijelu ne mogu se svidjeti Bogu, smatram da oni koji robuju ženidbenoj službi ljube tjelesnu razboritost i da su u tijelu.«¹²⁶ Ovakvo spajanje izražava ljubav prema supružniku radi spolnog združenja¹²⁷, izražava robovanje strastima po nečistoći i razvratnosti, nasuprot svetom spajanju supruga sa suprugom¹²⁸.

4. *Ženidba i vječne nadnaravne vrednote*

4.1. *Ženidba i djevičanstvo.* Cjelokupna djelatnost sv. Jeronima kao pisca i propovjednika može se izraziti riječima: 'pogodovanje čistoći' (promicanje čistoće) (Favor pudicitiae).¹²⁹

- a) Narav pravoga djevičanstva. »Definicija djevice jest da je sveta tijelom i duhom: jer ništa ne koristi imati djevičansko tijelo, ako se tko duhom oženi (uda).«¹³⁰ Ovom djevičanstvu u duhu pripadaju kreposna djela, što se dokazuje primjerom ludih djevica koje, iako su bile djevice, nisu postigle spasenje.¹³¹ Odluka djevičanstva jest bez spola (sine sexu est)¹³², to jest ne zna za tjelesnu strast (carnis incentiva non novit)¹³³.

123 Isti, Epist. 54, br. 9, CSEL 54, 475; Adv. Iov., knj. 1, br. 20, ML 23, 249.

124 Usp. Isti, In Epist. ad Gal., knj. 3, gl. 6. r. 8, ML 26, 460.

125 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 38, ML 23, 276.

126 Isti, tamo, br. 37, st. 274.

127 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 28, ML 26, 567.

128 Usp. Isti, tamo, rr. 24–26, st. 565–566.

129 Usp. G. VIOLARDO, Il pensiero giuridico di San Girolamo, Milano 1937, str. 102.

130 S. HIERONYMUS, De perpetua virginitate B. Mariae, adv. Helvid., br. 20, ML 23, 214; br. 21, st. 216; Adv. Iov. knj. 1, br. 13, st. 241–242.

131 Usp. Isti, tamo, br. 40, st. 281; Epist. 22, brr. 5–6, CSEL 54, 150–151; Epist. 130, br. 19, CSEL 56, 201; In Esaiam, knj. 15, br. 56, rr. 4–5, CCL 73 I/2A, 633–634.

132 Usp. Isti, Epist. 22, br. 18, CSEL 54, 167.

133 Usp. Isti, Epist. 123, br. 10, CSEL 56, 84.

Zbog dvostrukog rođenja i djevičanstvo je dvostruko: »Prvo je djevičanstvo od prvoga rođenja, drugo djevičanstvo od drugog rođenja.«¹³⁴

Gleda li se na poticaj na koji se djevičanstvo oslanja, postoji trostruki rod djevice ili eunuha: dva roda su tjelesna, a treći je duhovni. Jedni su oni koji se od majčine utrobe takvi rađaju, druge takvima čini zarobljeništvo ili su-pružnički užitci (*deliciae matronales*). Treći su oni 'koji sami sebe onesposobiše poradi kraljevstva nebeskoga' (Mt 19, 12) i koji, iako se mogu oženiti (udati), ostaju eunusi poradi Krista. Takvima je obećana nagrada, a onima prijašnjima, koji su zbog nužnosti čisti (*castimonia*), a ne iz slobodne volje, uopće se ništa ne duguje.¹³⁵

Sv. Naučitelj daje i drugo tumačenje: »Eunusi su od majčina krila oni koji su hladnije naravi i ne teže za pohotom, i drugi, koje ljudi čine eunusima, koje takvima čine bilo filozofi ili se zbog štovanja idola umekšavaju (*emolliuntur*) u žene ili krivovjernim osvjedočenjem hine (*simulant*) čistoću i lažu vjeroispovjednu istinu (*religionis veritatem*). Ali nitko od ovih ne postiže kraljevstvo nebesko, nego samo onaj tko se onesposobi radi Krista.«¹³⁶

- b) Djevičanstvo ima prednost pred ženidbom.¹³⁷ To potvrđuje Duh Sveti u izboru Gospodinove Majke¹³⁸, a djevičanstvo je u nekom smislu protiv naravi¹³⁹. Sv. Pavao djevičanstvu daje prednost pred ženidbom i savjetuje ono što se ne usuđuje zapovjediti, ne bi li se činilo kao da hoće postaviti zamku i nametnuti više tereta nego što ljudska narav može podnijeti.¹⁴⁰

Već nas Kohelet opominje da ne damo prednost Zakonu pred Evanđeljem i neka ne mislimo da čistoću djevičanstva namjeravamo izjednačivati sa ženidbom.¹⁴¹

Crkva ženidbu podlaže djevičanstvu i udovištvu.¹⁴² Sv. Naučitelj protiv Jovinijana, koji ženidbu izjednačuje s djevičanstvom, podvrgava ženidbu¹⁴³ i tako uzdiže djevičanstvo, da čuva i red ženidbe¹⁴⁴ i tako je prihvaća, da

134 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 20, CSEL 54, 385.

135 Usp. Isti, In Matth., knj. 3, gl. 19, r. 12, CCL 77, 168.

136 Isti, tamo; Usp. Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 239; Epist. 22, brr. 19–20, CSEL 54, 168. 170–171.

137 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 2, str. 352; br. 9, str. 364; Epist. 66, br. 3, str. 650; Adv. Iov., knj. 1, br. 33, ML 23, 267–268; knj. 2, br. 35, st. 347.

138 Usp. Isti, tamo, knj. 1, br. 32, st. 266.

139 Usp. Isti, Epist. 22, br. 20, CSEL 54, 171; Epist. 130, br. 10, CSEL 56, 191; De perpetua virginitate B. Mariae adv. Helvid., br. 21, ML 23, 215.

140 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, brr. 12–14, st. 237–243; br. 34, st. 268; br. 37, st. 276; Epist. 49/48, brr. 7–8, CSEL 54, 359–361; In Esaiam, knj. 15, br. 56, r. 3, CCL 73 I/2A, 632; knj. 17, br. 63, rr. 17–19, str. 731; In Matth., knj. 3, gl. 19, r. 12, CCL 77, 168–169.

141 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 29, ML 23, 262.

142 Usp. Isti, tamo, br. 40, st. 282; Epist. 49/48, br. 11, CSEL 54, 366.

143 Usp. Isti, tamo, br. 2, str. 351–352.

144 Usp. Isti, tamo, br. 7, str. 359.

djevičanstvu, koje se rađa iz ženidbe, daje prednost¹⁴⁵ i slijedi kraljevski put na kojem je djevičanstvo tako poželjno, da se ženidba ne bi osudila¹⁴⁶.

- c) Uspoređivanje između djevičanstva i ženidbe. Ženidba je korijen i temelj djevičanstva: djevičanstvo je plod i zgrada.¹⁴⁷ Kao što je voće iz drveta, žito iz slamke, tako je i djevičanstvo iz ženidbe.¹⁴⁸ Čast ženidbe se povećava kada se ono što se iz nje rodi više ljubi.¹⁴⁹ Sv. Jeronim pripisuje djevičanstvu strostruki plod, a ženidbi tridesetostruki¹⁵⁰: ona zauzima treći stupanj, a djevičanstvo prvi¹⁵¹.

Djevičanstvo se uspoređuje sa zlatom, a ženidba sa srebrom¹⁵²; djevičanstvo naziva žitom (*frumentum*), ženidbu ječmom (*hordeum*), a bludništvo goveđim govnom (*blatom*) (*stercus bubulum*)¹⁵³. Iz ženidbe potječe djevičanstvo: »S trnja berem ruže, iz zemlje zlato, iz školjke biser... Što zavidiš, majko, kćerki?... Snebivaš se, ljutiš se, što nije htjela postati ženom vojnika, nego kralja?«¹⁵⁴

Djevičanstvo je iz naravi ženidba poslije zlodjela: Eva je u raju bila djevica, a nakon odjeće od krzna početak je ženidbe.¹⁵⁵

Ako se kaže: bolje je biti djevica nego udata, tada se onomu što je dobro pretpostavlja ono što je bolje.¹⁵⁶ Oni koji nisu ostali djevice, u usporedbi s čistoćom andeoskom i samoga Krista Gospodina, okaljani su (Usp. Otk 14, 4).¹⁵⁷

Iz briga kojima se djevica i oni koji su u ženidbi zaokupljaju, vidi se razlika među njima.¹⁵⁸ Djevica je slobodna od mnogih teškoća, a koje sapinju udatu ženu.¹⁵⁹ Djevičanstvo je služenje Kristu, a ženidba služenje supruhu.¹⁶⁰ Djevičanstvo je hrana savršene ljubavi, a svadba je prosto mlijeko ženidbe.¹⁶¹ Djevičanstvo je volja Apostola, ono što koristi, a ženidba je dopuštenje, ono što se doduše smije izabrati, ali ne koristi.¹⁶²

145 Usp. Isti, tamo, br. 2, str. 353; br. 12, str. 367; Adv. Iov., knj. 1, br. 3, ML 23, 223.

146 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 8, CSEL 54, 361.

147 Usp. Isti, tamo, br. 7, str. 359; Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 237.

148 Usp. Isti, tamo, br. 3, st. 223; br. 12, st. 237; brr. 26–27, st. 257, 260; Epist. 22, brr. 19–20, CSEL 54, 169–170; Epist. 49/48, br. 2, str. 353; Epist. 66, br. 3, str. 650.

149 Usp. Isti, Epist. 130, br. 12, CSEL 56, 192.

150 Usp. Isti, In Matth., knj. 2, gl. 13, r. 20, CCL 77, 106.

151 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 40, ML 23, 282; Epist. 49/48, brr. 10–11, CSEL 54, 365–367.

152 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 3, ML 23, 223; Epist. 49/48, brr. 3, 14, CSEL 54, 354, 373.

153 Usp. Isti, tamo, br. 14, str. 373.

154 Isti, Epist. 22, br. 20, str. 170.

155 Usp. Isti, Epist. 128, br. 3, CSEL 56, 158; Adv. Iov., knj. 1, br. 29, ML 23, 263.

156 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 17, CSEL 54, 380–381.

157 Usp. Isti, tamo, br. 14, str. 373; Adv. Iov., knj. 1, br. 40, ML 22, 281.

158 Usp. Isti, tamo, br. 13, st. 240–241.

159 Usp. Isti, Epist. 22, br. 22, CSEL 54, 174.

160 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, brr. 11–12, ML 23, 236–240.

161 Usp. Isti, tamo, br. 37, st. 275.

162 Usp. Isti, In Esaia, knj. 18, br. 65, rr. 11–12, CCL 73 I/2A, 755.

- d) Zgode i nezgode ženidbe i djevičanstva u povijesti spasenja. U Starom zavjetu ženidba je uživala pogodnost, a u Novom zavjetu daje se prednost djevičanstvu.¹⁶³ No ipak, već se je i u Zakonu priznavala prednost suzdržljivosti jer oni koji su prinosili žrtve za narod ne samo da su bili u svojim kućama nego su se i očišćavali privremeno odvojeni od supruga i nisu pili vino i opojno piće koje običavaju izazvati bludnu pohotu¹⁶⁴. Mojsije suprug, umro je i pokopan: Ilija je djevac, u ognjenim je kolima zahvaćen, prije je započeo biti besmrtn, nego što je umro¹⁶⁵. U Evanđelju većina Apostola bili su bez žene; sigurno sv. Ivan¹⁶⁶ i sv. Pavao¹⁶⁷ i sv. Jakov¹⁶⁸.
- e) Rasponi djevičanstva i ženidbe. Ženidba je pojava zemaljskog života, kojoj nema nikakva mjesta u nebeskom raju. Među zablude ubraja se mišljenje koje obećaje uspostavu ženidbe u vječnom životu.¹⁶⁹ »Ženidba napunja zemlju, djevičanstvo napunja nebo.«¹⁷⁰ Služiti ženidbama znači biti u stvari (in materia esse)¹⁷¹, živjeti djevičanskim životom znači živjeti u tijelu bez tijela¹⁷². »Ženidba završava smrću, a djevičanstvo se poslije smrti započinje ovjenčavati.«¹⁷³ Što će drugi biti u nebu, to su djevice već na zemlji započele biti.¹⁷⁴
- f) Sv. Jeronim divi se djevičanstvu, štiti ga, potiče na nj i nasljeđuje ga. Sv. Naučitelj divi se dobrobiti djevičanstva: »Djevičanstvo uzdižem do nebesa, ne zato, što ga imam, nego jer se divim onome čega nemam.«¹⁷⁵
Sv. Jeronim se čudi klericima i monasima i suzdržljivima, koji ne hvale ono što čine. Potpuno se odvajaju i suzdržavaju od žena, da nasljeđuju čistoću djevica, a žele da oni koji su oženjeni budu jednaki s djevicama.¹⁷⁶
Sv. Jeronim je napisao dvije knjige protiv Jovinijana, koji propovijeda ženidbu na štetu djevičanstva¹⁷⁷, poradi toga je i osuđen¹⁷⁸. Sv. Naučitelj

163 Usp. Isti, De perpetua virginitate B. Mariae, adv. Helvid., br. 20, ML 23, 213; Adv. Iov. knj. 1, br. 24, st. 254–255; br. 29, st. 262–263; br. 37, st. 276; Epist. 49/48, br. 10, CSEL 54, 364–365; Epist. 69, br. 5, CSEL 54, 686–687.

164 Usp. Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 34, ML 23, 269.

165 Usp. Isti, tamo, knj. 2, br. 15, st. 321.

166 Usp. Isti, tamo, knj. 1, br. 26, st. 257–259.

167 Usp. Isti, Epist. 22, br. 20, CSEL 54, 170–171.

168 Usp. Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 39, ML 23, 277–278.

169 Usp. Isti, Contra Ioannem Hierosolymitanum, br. 31, st. 399–400; Adv. Iov. knj. 2, br. 16, st. 323; In Matth., knj. 3, gl. 22, r. 30, CCL 77, 205–206.

170 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 16, ML 23, 246. — Usp. Gracijanov Dekret, c. 12, C. 32, q. 1.

171 Usp. Isti, In Aggaeum commentarius, gl. 1, r. 14, CCL 76 A, 728.

172 Usp. Isti, Epist. 130, br. 10, CSEL 56, 191.

173 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 22, ML 23, 252; br. 29, st. 262.

174 Usp. Isti, tamo, br. 36, st. 273.

175 Isti, Epist. 49/48, br. 20, CSEL 54, 385.

176 Usp. Isti, tamo, br. 2, str. 352; Epist. 50, br. 3, str. 390–391.

177 Usp. Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 3, ML 23, 223.

178 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 2, CSEL 54, 351–352.

usrdno moli čitatelje neka ne misle o njemu kao da ozloglašuje ženidbu, ako hvali djevice.¹⁷⁹ Pa ipak, neki ga prekoračaju kao da osuđuje ženidbu.¹⁸⁰ U poslanici prijatelju Pamahiju, koja se naziva i Apologeticum, podlaže razglabanju optužbe, a koje iz samog optuženog djela pobija i navodi primjer svetoga Ambrozija koji je, prema mišljenju sv. Jeronima, postavio mnogo veću udaljenost između djevica i oženjenih.¹⁸¹

Sv. Naučitelj postojano potiče na izbor i očuvanje djevičanstva. Izabiranje djevičanstva ne nanosi štetu umnažanju ljudskoga roda.¹⁸² Ovaj izbor djevičanstva treba brižljivo obdržavati, neobdržavanje toga je zlo, a u takvom slučaju bolje je ženiti se.¹⁸³ Sv. Jeronim bori se protiv kuge agapeta.¹⁸⁴ Ipak je nepravedno prezirati stalež djevica zbog zloporaba koje se kadkada uvuku u red djevica.¹⁸⁵

- g) Budući da je djevica Kristova zaručnica, njoj se zabranjuje ženidba. »Djevice, naime, koje se nakon posvete udaju, nisu toliko preljubnice koliko rodoskrvriteljice.«¹⁸⁶

4. 2. Ženidba i nastojanje oko kreposnoga života. Sv. Jeronim uči da se ženidba ubraja među putove spasenja, i to tako što joj dodjeljuje tridesetostruki plod dobre zemlje¹⁸⁷, i što za bolji uspjeh svojih pothvata traži molitve supruga i onih koji su već u drugoj ženidbi¹⁸⁸. Nastojanjem oko ženidbene čistoće stječu se zasluge¹⁸⁹, osobito ako se provodi uzdržljivost od ženidbenog djela¹⁹⁰. Sv. Naučitelj poučava matronu Celanciju kako da uredi tečaj svojega života, da se mogne u ženidbenom životu svidjeti ne samo suprugu nego i Onomu koji je dopustio ženidbu.¹⁹¹ To se najbolje provodi u život čuvanjem ženidbene vjernosti, vršenjem ženidbene dužnosti (debito reddendo) ili, što je bolje, zajedničkom suglasnošću provoditi suzdržljivost.¹⁹² Povremena suzdržljivost od tjelesnoga združenja, kao nešto najmanje što svakako treba provoditi, zapovjeđena je ženidbenim drugovima, da bi ispunili

179 Usp. Isti, De perpetua virginitate B. Mariae, adv. Helvid., br. 20, ML 23, 213.

180 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 2, CSEL 54, 351.

181 Usp. Isti, tamo, brr. 1–21, str. 347–387, osobito br. 14, str. 372–375; Usp. S. AMBROSIUS, De Viduis, gl. 13, brr. 79. 81, ML 16, 259–260.

182 Usp. S. HIERONYMUS, Adv. Iov. knj. 1, br. 36, ML 23, 271.

183 Usp. Isti, Epist. 22, brr. 5–6, CSEL 54, 150–151; br. 29, str. 187.

184 Usp. Isti, tamo, br. 14, str. 161–162.

185 Usp. Isti, De perpetua virginitate... adv. Helvid., br. 21, ML 23, 216.

186 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 13, st. 240. — Usp. Gracijanov Dekret, c. (aput — glava) 9, D. (istinctio — razlučivanje) 27. — Ivo Decr. 7, 124; Ivo Pan. 3, 173; S. HIERONYMUS, Epist. 22, br. 2, CSEL 54, 145; br. 8, str. 154; br. 16, str. 163.

187 Usp. Isti, In Matth., knj. 2, gl. 13, r. 20, CCL 77, 106.

188 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 4, ML 23, 225.

189 Usp. Isti, tamo, br. 33, st. 267–268.

190 Usp. Isti, tamo, br. 7, st. 231.

191 Usp. Isti, Epist. 148, br. 2, CSEL 56, 330.

192 Usp. Isti, tamo, brr. 30–31, str. 353–355.

obvezu molitve.¹⁹³ Sv. Naučitelj napose ističe važnost prave nakane u nastojanju oko čistoće i u svemu drugomu, a bez koje sva nastojanja ostaju bez dobrog ploda.¹⁹⁴

5. *Ženidbene sjene*

5.1. Sv. Jeronim govori veoma često o ženidbenim teškoćama, osobito kada potiče na prihvaćanje i obdržavanje djevičanstva¹⁹⁵ i kada piše o trajnom djevičanstvu blažene Djevice Marije¹⁹⁶. Djevici Eustohiji doziva u pamet domaće primjere iz kojih može jasno vidjeti teškoće i nesigurnosti ženidbe¹⁹⁷, a udovica Furia dovoljno se je u to uvjerila svojim vlastitim iskustvom¹⁹⁸.

5.2. Ženidba nanosi štetu djevičanstvu. Svaki se čovjek rađa kao djevica i posjeduje sve uvjete da se utvrdi u prvom stupnju čistoće. A po ženidbi, koja uključuje tjelesno združenje, svatko pada na treći stupanj.¹⁹⁹ Ovdje bi se moglo nabrojiti sve ono što proizlazi iz uspoređivanja ženidbe s djevičanstvom.

5.3. Okolnosti ustanovljivanja ženidbe²⁰⁰, njezina prolaznost²⁰¹ i gnjusobe (sordes)²⁰² na neki način zamagljuju (obnubilant) ženidbu. Uporaba ženidbe priječi molitvu: »Budući da nam Apostol zapovijeda da molimo neprekidno, onaj tko u ženidbi vrši svoju ženidbenu dužnost ne može moliti i, prema tome, ili molimo uvijek i djevice smo, ili prestajemo moliti, da služimo ženidbi.«²⁰³ »Kada se u ženidbi ispunja ženidbeni posao, mimoilazi se nalog za molitvu.«²⁰⁴ Uporaba ženidbe mnogo više priječi primanje Kristova Tijela, bez obzira na običaj vjernika u Rimu koji uvijek primaju Kristovo Tijelo.²⁰⁵

5.4. Teškoće koje proizlaze iz onoga, što je ženidbi svojstveno. Ženidbene teškoće sa strane djece imaju svoj početak iz onog Božjega prokletstva: 'U mukama ćeš radati djecu' (Post 3, 16).²⁰⁶ S kolikim teškoćama i bolovima izlaze plodovi iz materice, materica nabuja²⁰⁷, čovjek se rađa u tolikim teškoćama i s jednako se tolikima othranjuje, da ne umre²⁰⁸. Sv. Naučitelj često spominje vriskanje (vagi-

193 Usp. Isti, In Epist. ad Tit., gl. 1, rr. 8–9, ML 26, 603.

194 Usp. Isti, In Epist. ad Gal., knj. 3, gl. 6, r. 26, st. 452.

195 Usp. Isti, Epist. 22, br. 2, CSEL 54, 145–146.

196 Usp. Isti, tamo, br. 22, str. 174–175; Adv. Iov., knj. 1, br. 13, ML 23, 241.

197 Usp. Isti, Epist. 22, br. 15, CSEL 54, 162–163.

198 Usp. Isti, Epist. 54, br. 4, str. 468–469.

199 Usp. Isti, Epist. 22, br. 19, str. 169; Epist. 54, br. 6, str. 472.

200 Usp. Isti, Epist. 22, br. 19, str. 168–169; Adv. Iov., knj. 1, br. 16, ML 23, 246.

201 Usp. Isti, tamo, br. 13, st. 240; br. 22, st. 252; Epist. 123, br. 12, CSEL 56, 85–86.

202 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 26, ML 23, 258.

203 Isti, Epist. 22, br. 22, CSEL 54, 174. — Usp. Gracijanov Dekret, c. 7, D. 31. — Ivo Pan. 3, 96.

204 Isti, De perpetua virginitate B. Mariae, adv. Helvid., br. 20, ML 23, 214.

205 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 15, CSEL 54, 376–377.

206 Usp. Isti, Epist. 22, br. 18, CSEL 54, 167.

207 Usp. Isti, tamo, br. 2, str. 146; Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 239.

208 Usp. Isti, In Epist. ad Gal., knj. 2, gl. 4, r. 19, ML 26, 411.

tus) djece koji prigodom samoga ulaska u svjetlo plačem žale što su rođeni.²⁰⁹ I same roditelje muče bijede djece²¹⁰, a doći će dani kada se bude govorilo: 'Jao trudnicama i dojiljama' (Mt 24, 19; Mk 13, 17)²¹¹.

Ženidba veže supružnike ropstvom koje se sastoji napose u obvezi izvršenja ženidbenog posla onome koji to traži.²¹² Supruzi su robovi tijela.²¹³ »Onaj koji ima ženu, dužnik je, i u nečistoći je (in praeputio), i ženin je rob, i što je svojstveno zlim robovima, on je okovan ('alligatus').«²¹⁴ U Svetom pismu naviješta se ženino robovanje mužu (Usp. Post 3, 16).²¹⁵

Drugi izvor briga i nemira jest nastojanje oko toga da se sviđi suprugu — kada žena za mužev dolazak dotjeruje svoje lice, korake usmjeruje, glumi umiljavanje, i to čini da se pokaže ružnijom i da ono dobro koje ima od naravi zamrači nepravdom, pred ogledalom se kiti i resi i na pogrdu umjetniku pokušava biti ljepša nego što se je rodila. U tim njezinim 'pothvatima' gdje je misao na Boga? Tamo gdje talambasi zveče, gdje svirala očarava, lira blebeće, cimbala zvekeće, gdje je tu strah Božji? Ili, ako se nađe neka kuća u kojoj se takve ili slične stvari ne događaju, a što je rijetka ptica, ipak sam kućni raspored, odgoj djece, potrebe muževljeve, nadzor i stega nad poslugom — koliko sve to odvrća od misli na Boga.²¹⁶

Među najveće teškoće ubrajaju se nedvojbeno one koje nastaju iz zloće supruge. O tima sv. Naučitelj govori osebjnom rječitošću: »Nitko ne može bolje znati što je žena ili supruga od onoga koji je to pretrpio. U knjizi Izreka piše: 'Luda i drska žena postaje ubogi kruh' ('Mulier insipiens et audax, inops panis efficitur') (Izr 9, 13)... 'Kao što crv uništava drvo, tako zlotvorna žena upropašćuje svoga muža' (Izr 25, 20). Rekneš li da je to rečeno o zlim supruzima, i ja ću ti kratko odgovoriti: Zar je meni potrebno da dvojim o tome hoće li ona koju ću uzeti za ženu biti dobra ili zločesta? Bolje je, veli, živjeti pod rubom krova nego u zajedničkoj kući sa ženom svadljivom' (Izr 21, 9). Kako li se rijetko nađe žena bez ovih opakosti znade onaj koji se je oženio... 'Od troga se zemlja ljulja, a četvrtoga ne može podnijeti: od roba kad postane kralj i kad se prostak kruha nasiti, od puštenice kad se uda, i sluškinje kad istisne svoju gospodaricu' (Izr 30, 21–23). Evo, i ovdje u mnoštvo zala stavlja se i žena. A ako rekneš: to vrijedi za mrsku, dosadnu ženu, reći ću ti ono što rekoh već malo prije. No, ova pogibelj za mene je nešto veoma teško. Tko, naime, uzima ženu, u dvojbi je, hoće li ona biti mrska ili ljubežljiva. Bude li mrska, neće je moći podnositi. Bude li ljubežljiva, njezina se ljubav uspoređuje s podzemljem (paklom) i gorućom zemljom i s požarom.«²¹⁷

209 Usp. Isti, Epist. 22, br. 19, CSEL 54, 169; Epist. 49/48, br. 18, str. 381.

210 Usp. Isti, In Hieremiam, knj. 3, br. 60, CCL 74 I/3, 153–154.

211 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 12, ML 23, 239; In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 24, ML 26, 565.

212 Usp. Isti, In Esaiam, knj. 15, br. 56, r. 3, CCL 73 I/2A, 632.

213 Usp. Isti, Epist. 128, br. 3, CSEL 56, 158; Epist. 79, br. 7, CSEL 55, 96.

214 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 12, ML 23, 239; br. 7, st. 230; br. 11, st. 236–237.

215 Usp. Isti, Epist. 22, br. 18, CSEL 54, 167.

216 Usp. Isti, De perpetua virginitate B. Mariae, adv. Helvid., br. 20, ML 23, 214; Adv. Iov. knj. 1, br. 13, st. 241.

217 Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 28, st. 261–262.

Ove teškoće povećava činjenica da je ženidba nerazrješiva. No te teškoće valja podnositi: »Dok smo naime bili slobodni, dragovoljno smo se podložili ropstvu.«²¹⁸

Druge nevolje dolaze od smrti djece²¹⁹, od preuranjena udovištva²²⁰. A koliki nemaju djece: »Smiješno je sigurno se nadati onome što mnoge vidiš da nemaju, a i ako su imali, izgubiše.«²²¹ »U ženidbi nema toliko dobra, kojemu se nadamo, koliko ima zla, koje se može dogoditi i kojega se treba bojati.«²²²

6. Ponavljanje ženidbe

6.1. Sklapanje nove (druge...) ženidbe valjano je i dopušta se da se izbjegne pogibelj nesuzdržljivosti. Bog dopušta drugu ženidbu (digamia), i, bude li potrebno, bludnosti i preljubu pretpostavlja treću ženidbu (trigamia).²²³

Apostol Pavao dopušta drugu i treću ženidbu u Gospodinu²²⁴; prisiljen je htjeti: »Da dopušta druge ženidbe, to je stvar moje nesuzdržljivosti, a ne njegove volje. On hoće da svi budu kao on i da misle o onom što je Božje, i da se oslobode od ženidbe nipošto ponovno ne povezuju. Ali ako uvidi da će se po nesuzdržljivosti srušiti u propast bluda (barathrum stupri), pruža ruku druge ženidbe — da se radije s jednom 'zabavljaju', nego s više njih.«²²⁵ Spomenuti Apostol nesuzdržljivima nije ograničio broj ženidaba, »da dok vide žene da im se poslije smrti supruga tako dopušta drugi kao što se dopušta treći i četvrti, da se zastide drugoga primiti, te ne bi bile uspoređene s onima koji imaju trećeg ili četvrtog supruga. Gdje netko hoće više od jednoga, svejedno je je li to drugi ili treći jer prestaje biti monogaman.«²²⁶

Sv. Pavao podlaže drugu ženidbu prvjoj²²⁷ i drugu dopušta zlim ženama (eamque malis mulieribus ignoscit)²²⁸. Druga ženidba nalazi se izvan broja plodova dobre zemlje, »sigurno je da ne niče iz dobre zemlje, nego iz trnjaka (drača) i u lišićjim jazbinama, koje se uspoređuju s najopakijim Herodom, te misli da je u tom vrijedna pohvale ako je bolja od kurviša, ako nadvisuje žrtve javnih bludnosti, ako bludniči s jednim, a ne s mnogima«²²⁹.

218 Isti, In Matth., knj. 3, gl. 19, r. 10, CCL 77, 167.

219 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 18, CSEL 54, 381.

220 Usp. Isti, Epist. 22, br. 15, str. 163; Epist. 54, br. 6, str. 472.

221 Isti, tamo, br. 4, str. 469.

222 Isti, Epist. 123, br. 13, CSEL 56, 88.

223 Usp. Isti, Adv. Iov. knj. 1, br. 37, ML 23, 274.

224 Usp. Isti, tamo, br. 10, st. 233–234; Epist. 49/48, br. 5, CSEL 54, 357–358.

225 Isti, Epist. 123, br. 6, CSEL 56, 79; Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 8, CSEL 54, 361–363; br. 16–17, str. 378–380; Epist. 77, br. 3, CSEL 55, 40; Epist. 79, br. 10, str. 100; Adv. Iov., knj. 1, br. 8–9, ML 23, 231–233; br. 14, st. 243–244.

226 Isti, tamo, br. 15, st. 245.

227 Usp. Isti, tamo, br. 14, st. 243; Epist. 49/48, br. 8, CSEL 54, 361

228 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 49, ML 23, 294.

229 Isti, Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 82.

Sv. Naučitelj često potvrđuje dopuštenost druge ženidbe i daljnjih ženidaba²³⁰; na početku svojega spisa 'Protiv Jovinjana' traži molitve i onih koji su u drugoj ili daljnjoj ženidbi²³¹. »Osudujemo li druge ženidbe? Nikako, nego prvu hvalimo. Izbacujemo li iz Crkve one koji su sklopili drugu ženidbu? Nipošto, ali one koji su u prvoj ženidbi, pozivamo na suzdržljivost.«²³² »Ne osuđujem one koji su u drugoj ženidbi, dapače, ni one koji su u trećoj i, ako se može reći, ni one koji su u osmoj ženidbi. Neka svaka ima i osmoga muža, samo neka se ne predaje nijednom izvan ženidbe.«²³³

Prema svetom Jeronimu o digamiji je riječ onda kada se sklopi druga ženidba nakon primitka krštenja.²³⁴ Ponovljene ženidbe među sobom su jednake.²³⁵

6.2. Nova ženidba može se sklopiti samo nakon smrti jednog od supruga. Sv. Naučitelj jasno uči da ako se i otpusti preljubnica, dokle god je ona živa, druga se ne može imati, jer ako bi se mogla uzeti druga, lako bi se i nevinoj supruzi mogla nabaciti kleveta i zlodjelo.²³⁶

6.3. Sv. Jeronim potiče udovicu na postojanost u udovištvu i predlaže joj dugačak niz primjera iz svjetovne povijesti²³⁷ te ujedno razrješuje prigovore i izgovore kojima mlade udovice opravdavaju pristup u drugu ženidbu. Ni očevina ni djeca siročad ne čine drugu ženidbu potrebnom, dapače, naprotiv: »Majka dovodi djeci ne očuha, nego neprijatelja; ne roditelja, nego nasilnika (tyrannum). Ražarena bludnom pohotom zaboravlja svoju matericu i među mališanima, koji ne znaju za njezinu bijedu, tugujući smišlja novu ženidbu. Što se izgovaraš nasljedstvom (očevinom) ili nestašnošću posluge? Priznaj svoju sramotu. Nijedna ne traži muža, a da ne bi s njime spavala. Ali, ako sigurno ne potiče bludna pohota, koja je to ludost kojom se na način kurvanja (in morem scortatorum) kalja čistoća da se poveća bogatstvo, a zbog ništave i prolazne stvari kalja se stidljivost, čistoća, koja je dragocjena i vječna? Ako imaš djece, zašto tražiš ženidbu? Ako nemaš, zašto se ne bojiš već doživljene neplodnosti i posve nesigurnu stvar pretpostavljaš čistoći (pudori)?... A ako te netko tko od prijašnje žene ima potomstvo uvede u svoju kuću, makar da budeš najplemenitija, sve će komedije i lakrdije i uobičajene priče govornika grmjeti protiv najokrutnije maćehe. Ako pastorak malakše i ako ga za-

230 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 6, CSEL 54, 358; br. 8, str. 362; De Persecutione Christianorum, CCL 78, 557; Adv. Iov., knj. 1, br. 14, ML 23, 244.

231 Usp. Isti, tamo, br. 4, st. 225; Epist. 49/48, br. 3, CSEL 54, 354–355.

232 Usp. Isti, Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 81; br. 4, str. 75; Epist. 41, br. 3, CSEL 54, 313; Epist. 49/48, br. 18, str. 383.

233 Isti, Epist. 123, br. 8, CSEL 56, 81; Adv. Iov., knj. 1, br. 15, ML 23, 245; In Hieremiam, Prologus, CCL 74 I/3, 2.

234 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 15, ML 23, 244–245; In Epist. ad Tit., gl. 1, r. 6, ML 26, 599.

235 Usp. Isti, Epist. 49/48, br. 18, CSEL 54, 382–383. — Sv. Bazilije govori već za trigamiju, da nije po zakonu (Usp. S. BASILIUS, Epist. 199, can. 50, MG 32, 731–732). — Sv. Grgur Nazijanski za trigamiju kaže da je nepravednost (Usp. S. GREGORIUS NAZIANZENSUS, Oratio 37, br. 8, MG 36, 291–292).

236 Usp. S. HIERONYMUS, In Matth., knj. 3, gl. 19, r. 9, CCL 77, 167.

237 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 41–49, ML 23, 282–296; Epist. 123, br. 7, CSEL 56, 80–81.

boli glava, bit ćeš osumnjičena kao vještica, čarobnica. Ne dadneš li hranu, reći će se da si okrutna, a ako dadeš, da čaraš. Molim te, koje je toliko dobro u drugoj ženidbi, da bi nadoknadilo sva ova zla?»²³⁸

Već prva ženidba izobiluje tolikim nevoljama da bi se morala ugasiti svaka želja za drugom ženidbom.²³⁹ Osim toga, udovica duguje čistoću ne samo onome koji je preminuo nego i onome koji je otišao pred njom kao onaj s kojim će kraljevati.²⁴⁰ Već samo stvaranje uči da treba odbijati više ženidaba, a mnogo više to zahtijeva otajstvo u Kristu i Crkvi, predoznačeno monogamskom ženidbom.²⁴¹ Primjeri iz povijesti spasenja dokazuju izvrsnost udovištva.²⁴² »Kako je 'sveta' druga ženidba, dokazuje se iz toga što se onaj koji je u drugoj ženidbi ne može izabrati u kler«²⁴³, a ona koja ima drugog muža isključuje se od crkvene milostinje²⁴⁴.

Udovici koja je prihvatila udovištvo kao stalež, zabranjeno je sklapanje ženidbe.²⁴⁵

7. Ženidba kao znamen neprolaznih stvarnosti

7.1. Adam predoznačuje Krista, a Eva Crkvu.²⁴⁶ Prvi Adam je tijelom monogaman; Krist je tijelom djevica, u duhu je monogaman, ima jednu Crkvu. Kao što je Eva majka svih živih, tako je Crkva roditeljka svih kršćana.²⁴⁷

7.2. Izak, jedne Rebeke muž, predoznačuje Krista time što je Rebeke iz zemlje Mezopotamije, koju opkoljuju sa svake strane valovi ovoga svijeta, uveo u zemlju obećanja, da se utješi zbog smrti svoje majke (Usp. Post 24, 67). Naime smrt Sinagoge ublažio je povezivanjem s Crkvom.²⁴⁸

7.3. Samson je pralik (typus) Spasitelja time što se je zaljubio u bludnicu iz poganstva, Crkvu; no ipak, Samson ne pruža primjere ženidbene čistoće.²⁴⁹ Isus, sin Josedekov, veliki svećenik, u praliku je išao pred Spasiteljem koji je nosio naše grijeha i povezao se je s tuđinkom iz poganstva, Crkvom.²⁵⁰

7.4. Gospodin Bog povezao se je s izraelskim narodom u pustinji kao sa suprugom i onu koja je ležala u krvi idolopoklonstva, pokrio je svojim plaštem, i njegovao ju je ženidbenom ljubavlju; a ona je poslije, jedući najbolje brašno i med i ulje,

238 Isti, Epist. 54, br. 15, CSEL 54, 481–483.

239 Usp. Isti, tamo, br. 4, str. 468–470.

240 Usp. Isti, Epist. 79, brr. 1, 7, CSEL 55, 88, 96; Epist. 123, br. 10, CSEL 56, 84.

241 Usp. Isti, tamo, br. 11, str. 84–85.

242 Usp. Isti, tamo, br. 12, str. 87.

243 Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 14, ML 23, 244.

244 Isti, Epist. 123, br. 5, CSEL 56, 78–79.

245 Usp. Isti, De Persecutione Christianorum, CCL 78, 557.

246 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, r. 32, ML 26, 569.

247 Usp. Isti, tamo, r. 31, st. 568–569; Adv. Iov., knj. 1, br. 16, ML 23, 246.

248 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 25–27, ML 26, 565–566.

249 Usp. Isti, Adv. Iov., knj. 1, br. 23, ML 23, 252–253.

250 Usp. Isti, tamo, knj. 2, br. 4, st. 301–302.

i ukrašena najljepšom odjećom, bludničila s Asircima i Kaldejcima, i čula je od Gospodina: 'Kao što žena prezire svoga muža, tako je mene prezrela kuća Izraelova' (Jr 3, 20). A predana u zatočeništvo i izrugana od svojih ljubavnika, sjećajući se prvašnje sreće, zakukala je: 'Vratit ću se svojem prvom mužu' (Oz 2, 7). Taj je primi, ponovno je uze u ženidbu i prati je ljubavlju.²⁵¹

7.5. Krist i Crkva povezuju se ženidbenim jedinstvom.²⁵² Ova je povezanost sva sveta jer sva je duhovna.²⁵³

7.6. Duša je Kristova zaručnica.²⁵⁴ Ljudska ženidba je uništenje djevičanstva; Božja ženidba s čovjekom je davanje djevičanstva (collatio virginitatis).²⁵⁵ Posvećena djevica u posebnom je smislu Kristova zaručnica.²⁵⁶

7.7. Muž se tropološki naziva duša, a žena tijelo. Neka duša tako ljubi svoje tijelo, kao Krist Crkvu, da samu sebe preda za spasenje tijela, osobito zato što zna da ga treba spasiti u uskrsnuću i da će vidjeti spasenje Božje (Usp. Lk 3, 16).²⁵⁷

7.8. Ženu mladosti (uxor adolescentiae) o kojoj govori prorok (Usp. Mal 2, 14) neki tako tumače da za ovu naravnu ženu kažu da je razumijevanje i zakon napisan u srcu, koji je usađen svim ljudima. Odatle i pogani koji nemaju Božji zakon; rade ono što određuje zakon. O ovoj se suprugi u Izrekama veli: 'Bog povezuje ženu s mužem' (Izr 19, 14); i zapovjedbena nam je da pijemo svoju vodu iz svojih izvora; i da nitko ne bude dionik pijenja; i da se veselimo sa ženom svoje mladosti. Ova žena je ostatak našega duha jer se uvijek spaja s našim osjetom, a ako odstupi od nas, odmah vrijedamo Boga.²⁵⁸

7.9. Pravednik prima mudrost i druge vrline kao supruge i iz njih rađa brojne sinove i kćeri. Rađajući takve sinove i kćeri, množi se brojem tako što, uklanjajući ono što je dječje, raste u savršena muža.²⁵⁹

Ženi nepravednika i grješnika ime je ludost.²⁶⁰

251 Usp. Isti, In Zachariam, knj. 2, gl. 8, rr. 1–3, CCL 76A, 806–807; In Esaiam, knj. 9, br. 28, r. 20, CCL 73 I/2, 364; In Hieremiam, knj. 1, br. 28, 90, CCL 74 I/3, 21. 50–51.

252 Usp. Isti, Tractatus in Marci Evang., gl. 1, rr. 1–12, CCL 78, 456; In Esaiam, knj. 17, br. 62, r. 5, CCL 73 I/2A, 715–716; br. 63, str. 720.

253 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 22–24, ML 26, 564–565.

254 Usp. Isti, Epist. 54, br. 3, CSEL 54, 468.

255 Usp. Isti, In Osee, knj. 1, gl. 2, rr. 19–20, CCL 76, 30–31.

256 Usp. Isti, Epist. 22, br. 1, CSEL 54, 145; br. 16, str. 163; br. 24, str. 177.

257 Usp. Isti, In Epist. ad Ephes., knj. 3, gl. 5, rr. 25–27, ML 26, 566; r. 33, st. 570.

258 Usp. Isti, In Malachiam, gl. 2, rr. 13–16, CCL 76 A, 925–926.

259 Usp. Isti, In Hieremiam, knj. 5, br. 63, CCL 74 I/3, 227–228; In Hiezechielem, knj. 6, br. 18, rr. 5–9, CCL 75, 235; In Ecclesiasten commentarius, gl. 9, r. 9, CCL 72 I/1, 327–328.

260 Usp. Isti, In Matth., knj. 3, gl. 18, rr. 24–34, CCL 77, 164. — Usp. o nauku sv. Jeronima o ženidbi: Giacomo VIOLARDO, Il pensiero giuridico di San Girolamo, Milano 1937, str. 102–171. — Johannes STELZENBERGER, Die Beziehungen der frühchristlichen Sittenlehre zur Ethik der Stoa, München 1933, str. 429–438.

Zaključak

Unatoč svojoj širokoj djelatnosti na prostranom polju znanstvenoga rada, našao je Jeronim još i vremena za dušobrižnički posao u vlastitom smislu riječi. Bio je revan promicatelj ascetskog života i prije svega je tražio samoodricanje tijela i posjeda. Svojim pismima obraća se kršćanskim djevicama, Eustohiji i Demetriji, da im pokaže kako treba da one i druge djevice uredi svoj život — dok Geruhija, Furia, Teodora i Salvina dobivaju upute o Bogu posvećenom udovištvu.

Kada se Jeronim zalaže za vijenac savršenstva za djevičanstvo, tada je on kod tog posla svim svojim srcem. Odatle njegovo oduševljenje kojim hvali ovu krepost, ne pozna granice i ponekad stvara privid, kao da je ženidbeni stalež u njegovim očima nešto nedostojno. Uostalom, ženidbeni život, kojemu sveti Jeronim suprotstavlja djevičanstvo, u tadašnjem Rimu, gdje je utjecaj poganstva bio još znatno moćan, u brojnim je slučajevima ostavljao još mnogo toga što bi ga moralo resiti tako da jedno otrežnjenje u njegovu prosuđivanju psihološki nije teško shvatiti. No i on, kako se to vidi iz ovoga prikaza, nalazi riječi priznanja za ženidbu, koju osobito zbog toga smatra vrijednom poštovanja što iz nje potječu djevičanske duše. Tamo gdje teoretski zahtjevi izgledaju prestrogi, blaža praksa pribavlja razumnu nagodbu.²⁶¹

IZVORI: *Spisi sv. Jeronima:*

- Adversus Iovinianum libri duo, u ML (J. P. MIGNE, *Patrologiae cursus completus, series prima latina*) 23, 221–352;
 Contra Ioannem Hierosolymitanum, u ML 23, 371–412;
 Contra Vigilantium, u ML 23, 353–368;
 De perpetua virginitate beatae Mariae liber adversus Helvidium, u ML 23, 193–216;
 De persecutione Christianorum, izd. D. Germanus MORIN, CCL (Corpus Christianorum Latinorum seu nova Patrum collectio, series latina, Turnhout–Paris, 1953ss), 78/2 (1958) 556–559;
 Epistolae (1–70), izd. Isidorus HILBERG vol. I CSEL (Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (...) Academiae Vindobonensis, 1866 ss) 54 (1910); vol. II CSEL 55 (1912) (Epist. 71–120); vol. III CSEL 56 (1918) (Epist. 121–154);
 In Aggaeum commentarius, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76 A (1970) 713–746;
 In Ecclesiasten commentarius, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 72 1/1 (1959) 247–361;
 In Epistolam ad Galatas libri tres, u ML 26, 307–438;
 In Epistolam ad Ephesios libri tres, u ML 26, 439–554;
 In Epistolam ad Titum, u ML 26, 555–600;
 In Esaia libri 18, izd. Marcus ADRIAEN, vol. I CCL 73 1/2 (1963) (knjige 1–11); vol. II CCL 73 I/2A (1963) (knjige 12–18), str. 463–799;
 In Hieremiam libri 6, izd. Sigofredus REITER, CCL 73 I/3 (1960);
 In Hiezechielem libri 14, izd. Franciscus GLORIE, CCL 75 (1964);
 In Malachiam, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76 A (1970) 901–942;

261 Usp. Dr. Ludwig SCHADE, *Des heiligen Kirchenvaters Eusebius Hieronymus ausgewählte historische, homiletische u dogmatische Schriften*, Kempten & München, 1914, IX, XLV.

In Matthaëum libri quatuor, izd. D. HURST et Marcus ADRIAEN, CCL 77 (1969);
In Osee libri tres, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76 (1969) 1–158;
In Sophoniam, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76 A (1970) 655–711;
In Zachariam libri tres, izd. Marcus ADRIAEN, CCL 76 A (1970) 747–900;
Tractatus in Marci Evangelium, izd. D. Germanus MORIN, CCL 78/2 (1958) 449–500.

Literatura:

- CAYRÉ, F. A. A., *Patrologie et histoire de la théologie*, tome premier, livres I et II, Paris Tournai — Rome, 1953.
- SCHADE, Dr. Ludwig, *Des heiligen Kirchenvaters Eusebius Hieronymus ausgewählte historische, homiletische u dogmatische Schriften*, Kempten & München, 1914.
- STELZENBERGER Johannes, *Die Beziehungen der frühchristlichen Sittenlehre zur Ethik der Stoa*, München 1933, str. 429–438.
- VIOLARDO, Giacomo, *Il pensiero giuridico di San Girolamo*, Milano 1937, str. 102–171.

CHRISTIAN MARRIAGE IN THE THOUGHT AND TEACHINGS OF ST. JEROME

Stanislav KOS

Summary

St. Jerome, prolific writer of the Church whose place of origin is the present-day Croatia, has also been venerated through the ages as an eminent teacher of the Church. On occasion he touches on the status and significance of marriage in Christian life in his writings, and in particular he addresses the issues of the value and preference of chastity to marriage. Furthermore, he does not neglect to stress the dignity of Holy Matrimony, its legality. Marriage has its dignified purpose, is in conformity with eternal, supernatural values; however, difficulties arise and these need to be addressed. Although he recognizes the moral good of lawful remarriage, he nevertheless recommends that one refrain from contracting a second marriage. In marriage he sees, as do the orthodox teachers before him, a sign of higher timeless realities.

